

L'ASSISTÈNCIA DELS ALIENATS A CATALUNYA

pel Dr. BUSQUET TEIXIDOR

EL BOIG ÉS UN MALALT CURABLE—COM A TAL HA D'ÉSSER TRACTAT

Els manicomis de Catalunya que presten serveis de beneficència, igualment que els de la resta d'Espanya, són un fidel reflexe de les idees i prejudicis que en el nostre poble predominen, respecte els boigs i respecte la bogeria.

L'Estat apareix més influenciat encara per aquests prejudicis que el mateix poble, puix no ha pas donat cap indicatiu de comprensió de la importància i de les necessitats que requereixen aquesta mena de malalts i aquesta mena de serveis benèfics.

L'Estat en 1852, reconegué com a funció seva l'assistència dels boigs i en conseqüència va acordar construir sis manicomis per a l'assistència dels boigs de tot Espanya.

Al mateix temps que dictava aquesta disposició, en dictava també una altra amb la qual encarregava a les Diputacions Provincials que interinament i mentre l'Estat procedia a la creació d'aquests manicomis fossin elles les que cuidessin d'atendre aquest servei benèfic, emperò sens fer-les-hi cap concessió econòmica que les compensés d'aquesta feixuga càrrega.

Aquest sol fet ens indica ben clarament la poca importància que l'Estat concedia a aquest servei de beneficència, puix que, com si fos una cosa de poca importància, ho endossà a les Corporacions provincials.

Estem en el 1921 i l'Estat no posseeix pas més que dos manicomis, dels sis que va acordar construir en 1852. Ha necessitat més de 60 anys per a posseir dos manicomis, manicomis

que per cert no tenen pas gaire cosa de moderns. La interinitat de la Reial Ordre al·ludida, fa 68 anys que dura i porta traces de durar-ne encara uns altres tants.

D'això n'ha resultat que aquest servei d'immensa importància social,—abandonat per l'Estat i confiat a les Diputacions que, la major part d'elles, tenen una vida econòmica misèrrima i mediatitzada pel caciquisme,—ha vingut prestant-se d'una manera desastrosa; i en espera que s'acabés la interinitat esmentada, ningú no ha pensat en reformes, ni millores dels serveis.

Els serveis d'assistència d'alienats que arreu del món han marxat rerassagats als altres serveis públics, malgrat el reconèixer-se la importància social d'aquest aspecte de la beneficència pública; en el nostre país, on en virtut de prejudicis i de falta de cultura psiquiàtrica, no és reconeguda encara aquesta importància, ni per l'Estat, ni quasi per ningú, és natural que s'hagin escatimat i s'escatimin avarament, totes les despeses que aquests serveis ocasionen. Les Diputacions han vingut considerant l'assistència dels boigs, com una feixuga i improductiva càrrega la qual s'havia de procurar alleugerir tot el possible.

Així els boigs han sigut reclosos en qualsevulla lloc, sens preocupar-se, ni que tinguin aquests llocs de reclusió les condicions més indispensables de salubritat. Veiem boigs reclosos en presons, casals i convents més o menys ruïnosa, sense llum i sense aire, i abandonats completament a la brutalitat de llurs guardians. Sovint es llegeix en els periòdics alguna descripció d'aquests cataus foscos i infectes on jeuen apilotats, dotzenes d'aquests desgraciats atacats de folia més o menys perillosa.

Aquestes ressenyes, producte la major part d'elles de l'esgarrifosa impressió rebuda per algú que per curiositat s'ha posat, per uns instants, en contacte amb aquests pobres infelïços; producte alguna vegada de la irritació d'algun metge alienista, davant de la immensitat d'aquesta injustícia social, seran llegides, o no seran llegides pels pares de la pàtria, però la qüestió és que no arriben a sotsmoure la seva sensibilitat, no conseqüeixen pas tampoc revoltar l'opinió del poble contra procediments tan inhumans.

A Catalunya, afortunadament, ja de molts anys ençà, no es donen pas aquests quadros esgarrifosos d'altres províncies. Catalunya, que sens cap dubte porta sempre un avenç en molts

aspectes, en relació amb la resta d'Espanya, també el porta en ço referent als serveis d'assistència als alienats.

A Catalunya, existeixen més manicomis que en cap altra regió d'Espanya; un d'ells el de Sant Boi; molt interessant per sa gran cabuda i per sa tradicionalitat. Molts boigs d'altres províncies no catalanes, són reclosos en aquest manicomi.

Les Diputacions provincials de Catalunya, especialment la de Barcelona, ja fa molt temps que vénen gastant crescudes quantitats per al sosteniment de llurs boigs, però això és degut quasi exclusivament, a que les nostres diputacions han tingut una vida econòmica més pròspera. La Mancomunitat, en els anys que porta de vida, ha augmentat progressivament en sos pressupostos, el capítol de despeses per a atendre els serveis de dementes. En el pressupost de 1915, hi havia consignades per a aquest servei 786,483 pessetes; en el de 1916, hi havia 1.101,771 pessetes; en 1917, 1.170,816 i en 1921 puja ja a un milió 239,331 pessetes.

No obstant, els nostres serveis d'alienats a Catalunya, resulten deficientes i notablement antiquats, tant en llur organització com en llur funcionament. La satisfacció que podem sentir quan ens comparem amb les altres regions i províncies espanyoles, fuig i es converteix en fonda amargor, quant alcem la vista més enllà de nostres fronteres, i veiem ço que passa a l'estranger.

Llavors és quan ens donem vertaderament compte del nostre retràs, puix veiem que allí el boig és alguna cosa més que un ser perillós per a la societat, que el boig, en els altres països, ha millorat en categoria i en consideració i que és atès i tractat en la mateixa forma que són tractats i atesos els malalts afectes de qualsevulla altra malaltia.

A casa nostra això encara no ha arribat. Els nostres manicomis no són pas cases de curació, no són res més que magatzems o dipòsits més o menys atiborrats de gent boja. En els nostres manicomis, els boigs no són pas tractats com requereix llur estat psicopàtic, poques vegades se'ls subjecta a un tractament racional i científic; per això els nostres boigs no es curen. Clar que això fins a cert punt depèn del zel i dels coneixements del facultatiu que els cuida, però per més que el facultatiu s'esforci poca cosa podrà obtenir puix haurà de lluitar sempre amb la constitució i organització dels nostres manicomis que unes vegades li contrarresten el seu esforç i en altres li inutilitzen per complet.

Allà on veieu que el metge té confiats a la seva cura 400, 600, 800, i àdhuc 1.000 malalts, poden assegurar que el malalt de la ment no hi és pas tingut en compte i que sols l'individu boig i perillós és a qui es presta atenció.

El facultatiu que té un nombre gran així de malalts a la seva cura, no pot pas conèixer l'estat mental de cada un, no pot pas pendre per cada un d'ells les indicacions terapèutiques que requereixi el seu estat mental.

La malaltia mental requereix per a ésser coneguda molta més atenció encara que les malalties d'altra mena; car no s'acudiria pas a ningú d'encarregar a un sol metge quatre o cinc cents malalts del cor, de l'aparell digestiu o afectes de variades infeccions.

Hi ha més encara, el psicòpata és un malalt que a part dels tractaments medicamentosos i fisioteràpics, requereix la Psico-teràpia que és sens dubte el tractament més eficaç per a aquesta mena de malalties. Aquest tractament, el metge no pot pas encarregar-lo al personal auxiliar, l'ha de fer ell personalment.

Tenim per tant que les malalties que són de més difícil diagnòstic, que requereixen més l'atenció personal del facultatiu per a llur tractament, són aquelles, els malalts de les quals en més gran nombre confiem a cada metge.

El metge en aquestes condicions no podrà fer més que passar una revista, no visita, als seus malalts; prescrivint algun purgant, alguna dieta o alguna que altra mida d'ordre general. Detenir-se a investigar l'estat mental de cada un, i l'evolució que segueix la psicopatia, així com el contestar a les múltiples preguntes que li adrecen els malalts al passar la visita, motiva- des per llurs dubtes i idees patològiques, això és materialment impossible fer-ho.

Hem de tenir present que les contestacions que hom dóna als boigs han d'ésser sempre, igualment que amb els nens, donades amb molta prudència i coneixement; i que aquestes contestacions, així com la conversació hàbilment portada, es ço que desvirtua llurs preocupacions i idees malaltisses. Això constitueix la base del tractament moral.

El motiu de creure que un sol metge pot cuidar-se d'un nombre així, tan gros de boigs, és el prejudici de la incurabilitat d'aquests malalts. El prejudici de la incurabilitat és el que manté en els nostres manicomis aquest sistema de tractament del tot ineficaç que en Psiquiatria es coneix amb el nom de

tractament col·lectiu, o tractament dels malalts en bloc, el qual s'ha vingut abandonant arreu per tots els psiquiatres.

Amb el tractament col·lectiu no es pot arribar a conèixer les particularitat que ofereix cada individu; podrà anotar-se la curació d'aquells processos psicopàtics que acaben francament però no es podrà seguir l'evolució del procés, ni conèixer les probables reaccions dels casos una mica complexes.

El cuidar un sol metge un nombre així excessiu d'alienats, és la causa principal d'aquest estacionament en la millora dels serveis de boigs.

Tothom està conforme, diu SÉRIEUX, que el boig és un malalt i àdhuc s'admet que cal tractar-lo i que hom pot guarir-lo. Però aquesta noció que podria ésser tant fecunda en resultats, resta en estat de pura concepció teòrica; l'organització defectuosa del asils i dels serveis mèdics la redueixen a l'esterilitat.

SÉRIEUX es plany amargament que hi hagi asils on es confien 600, 800 i 1000 malalts a un sol metge dient: és un sol metge el que ha de conèixer i de tractar aquesta multitud de boigs? és un sol metge el que té tota la responsabilitat d'aquests serveis! D'això en resulta forçosament, es digui el que es digui, que el boig no és pas considerat com a malalt, l'alienista mateix, no és pas tampoc gaire metge.

El nombre de boigs que un sol metge pot cuidar degudament, oscil·la entre 50 i 200, segons siguin aguts o crònics, curables o incurables.

ESQUIROL el 1817, contestant a una consulta del ministre de l'Interior digué que els boigs que podia cuidar un sol metge no podia pas ésser major de 150 a 200. FALRET deia també que 100 o 150 boigs eren ben bé prou per a ocupar enterament un sol metge. LISLE era també de la mateixa opinió. GRIESSINGER senyala la xifra de 100 com a màxim, però si aquests eren aguts, no devia pas passar-se de 50 o 60.

Un asil per a boigs, diu GRIESSINGER, no és pas altra cosa que un hospital per als individus afectes de malalties del cervell; deu tenir el caràcter d'hospital i no el d'una escola, d'una fàbrica o d'una presó.

MARCÉ, en el seu tractat de malalties mentals, escriu: els malalts apilotats i sens direcció intel·lectual i moral, esdevenen incurables la major part de les vegades, per la sola raó, que no se'ls tracta pas. Donem a un sol metge tota la salut, jove-

sa, força i zel imaginables, i no podrà pas visitar i tractar 500 boigs.

Opinions semblants podríem citar de DAGONET, MOREL, DELASIAUVE, GUISLAIN, MARANDON DE MONTYEL, MAXIME DU CAMP, etcètera. Aquest darrer diu que en aquests serveis tan extensos, el tractament mèdic es deixa arreu abandonat.

MARIE en el Congrés de Nancy deia: «el prejudici que consisteix en pensar que a l'internar un boig en l'asil, s'ha de tornar encara més boig del que ho era abans d'entrar, se funda en un fet real, ço es, l'abandó relatiu en què ben sovint cau el nou internat, des de punt de vista de l'observació individual i de la terapèutica especial. Aquesta observació, aquesta terapèutica, es fan impossibles de realitzar en un medi replè de crònics, on la impressió superficial sola, absorbeix ja tota l'atenció del facultatiu.»

«Aquest deplorable estat de coses obeeix a dues causes essencials: 1.ª confusió i barreja dels boigs aguts i crònics, trobant-se els curables perduts i ofegats entre l'onada general d'aquestes bogeries. 2.ª la insuficiència en el nombre de facultatius.»

Efectivament, per a assolir la curació dels boigs, per a canviar la fesomia dels nostres manicomis, cal canviar de procediments, cal classificar els boigs en agrupacions d'aguts i en agrupacions de crònics puix uns i altres requereixen cura distinta i manicomis, o almenys pavellons especialment organitzats.

Hem d'augmentar el nombre de metges dels nostres manicomis i organitzats els serveis mèdics d'una manera ben diferent de l'actual; donant a cada facultatiu un nombre de boigs reduït, donant-li la necessària independència econòmica i moral, però també la responsabilitat completa del seu servei. No com avui que el metge de secció s'excusa amb el Director, el Director amb l'empresa i l'empresa amb el cos facultatiu.

Sols així podrà desterrar-se dels nostres manicomis aquest sistema de tractament col·lectiu tan ineficaç, i substituir-se pel tractament individual que és l'únic procediment que hi ha per a conèixer completament la psicopatia i el psicòpata; i com a conseqüència, poder aplicar degudament els banys, l'enllitament, el tractament moral intensiu; i concedir a cada malalt la dosi de llibertat que li permeti disfrutar el seu estat psicopàtic.

Les resultes d'aquesta manca de tractament dels nostres boigs, poden apreciar-se d'una manera ben objectiva, si compa-

rem les curacions que s'obtenen en els nostres manicomis, amb les que s'obtenen a l'estranger.

En el manicomi de Sant Boi, que és com he dit abans on s'acullen el major nombre de boigs de Catalunya, les curacions en relació amb la població mitja anyal del manicomi donen els següents percentatges: any 1918, 1'8 %; any 1919, 1'5 %; any 1920, 1'1 %. Proporció mitja de curats en aquets tres darrers anys, 1'5 %.

Les altes per millora, tenint en compte també la població mitja anyal del manicomi don el següent: any 1918, 1'9 %; any 1919, 3'1 %; any 1920, 2'6 %. Promig de sortides per millora durant aquests tres darrers anys, 2'5 %.

Total entre curats i millorats: 4 %.

Aquest tant per cent en els manicomis estrangers és molt més gros. Asil de Zurich, 11'1 %; Asils del Sena, 19 %; Belgica, 16 %; Nietleben, 18 %; Alt-Scherbitz, 25 %; Bale, 28 %.

Si aquesta estadística la fem tenint en compte el nombre d'admissions de l'any corresponent, trobem els següents percentatges: any 1918, 11'4 %; any 1919, 8'5 %; any 1920, 5'2 %. Promig dels tres anys: curacions, 8'3 %.

Les millores donen el següent: any 1918, 12'3 %; any 1919, 17 %; any 1920, 12'6 %. Promig dels tres anys 14 %.

Total entre curats i millorats, 22 %.

A l'estranger aquestes mateixes estadístiques, en relació amb el nombre d'admissions, donen resultats com els següents: Bale, 54 %; Reggio-Emilia, 54 %; Irlanda i Escòcia, 40 %; Mendrisio (Suïssa), 45 %; Bèlgica, 53 %; Clínica de Giessen (Alemanya), 62 %; Asil d'Alt-Scherbitz, 62 %; Id. de Nietleben, 59 %. A Anglaterra, terme mig: 60 %.

Les estadístiques exposades, indiquen ben bé, que l'assistència que donem als nostres boigs ha d'ésser molt defectuosa; imperiosament reclamen una transformació dels nostres serveis d'alienats. Açò és precis que es faci per posar-nos a to amb els sentiments humanitaris del nostre segle, puix la manca de tractament mèdic reporta, fatalment, l'ús i l'abús dels mitjans de coerció i repressió (camisa de força, lligadures, cel·les de càstic o quartos forts, etc.); mitjans que avui tot metge alienista ha de rebutjar per innecessaris, anticuratius i altament repugnants.

Cal que es procedeixi de pressa a aquesta transformació dels esmentats serveis també des d'un punt de vista purament d'egoisme social, tota vegada que el gros nombre de boigs que

podríem curar i no curem, són individus que produirien i no produeixen, ans al contrari es converteixen en una càrrega per a la societat que es troba amb la obligació de mantenir-los fins que moren.

Encara un altre aventatge d'incalculable importància social reporta el perfeccionament dels serveis d'alienats. Com més desaparegui el caràcter carcelari dels nostres manicomis i més suau i afectuós sigui el tracte que es doni als internats, menys repugnància sentirà la gent envers aquests establiments i més aviat hi portarà llurs malalts, amb la qual cosa s'augmentaran les probabilitats de curació i s'evitaràn en un tant per cent ben crescut els crims i els actes delictuosos de tota mena.

Els pobles moderns tenen ben en compte els tres punts de mira indicats i a més a més un altre d'una mica més de complexitat, que és el d'evitar la degeneració de la raça, ço que va estretament lligat amb el perfeccionament dels serveis d'alienats; i s'afanyen a dictar lleis i disposicions diverses per a perfeccionar tot el que es relaciona amb l'assistència i tractament dels boigs, així com també amb el coneixement de les malalties mentals.

L'Estat espanyol, que com he dit de bon principi no ha pas donat cap senyal de comprendre la importància d'aquesta qüestió, ultra mantenir la interinitat que com hem dit, fa més de 60 anys que dura, no ha dictat més disposició legal que el Reial decret de 1985 i alguna altra disposició posterior, com aclaració de l'esmentat Reial decret; i quant al referent a l'estudi de les malalties mentals, cal dir només que Espanya és l'únic estat europeu que no té establerta en les seves Universitats l'ensenyança de la Psiquiatria.

El Reial decret del 1885, així com les disposicions aclaratòries que han vingut després, estan en pugna amb les orientacions modernes, puix si bé en elles es veu el desig d'harmonitzar la llibertat de l'individu i la protecció de la societat, no es veu enlloc la protecció del malalt de la ment. Al dictar la llei es pensava en el reclòs, però no el malalt.

A Catalunya, dintre la Mancomunitat, s'han donat mostres de comprendre's la importància d'aquest complex problema. L'eminent patrici ENRIC PRAT DE LA RIBA amb l'alta comprensió que tenia de les coses va comprendre també la necessitat de transformar aquests serveis d'assistència, i amb els escassos mitjans econòmics de què podia disposar i dintre el poc que

tolera el règim de l'estat, va assenyalar les fites en què s'havia d'enquadrar la modernització dels serveis de dement a Catalunya.

La idea que predomina en el pla de reforma és que el boig sigui tractat veritablement com a malalt, per això el primer pas que va donar-se fou la creació de la Clínica per a Malalties Mentals i Nervioses. En aquesta Clínica podran entrar directament; sense cap expedient previ, tots els boigs d'arreu de Catalunya. El que presenti una forma de bogeria curable, serà mantingut i tractat convenientment a la clínica tot el temps que requereixi la malaltia. El boig que presenti una forma de bogeria incurable o sols curable en un plaç de temps molt llarg, allà mateix se li tramitarà l'expedient necessari i una vegada llest se'l traslladarà al manicomi que sigui més a propòsit a la seva forma de bogeria.

Aquesta clínica, per a la qual ja hi ha acceptat un avantprojecte, científicament estudiat, i que disposa, demés, per al seu emplaçament, d'una extensa i magnífica finca en el poble de Sta. Coloma de Gramanet, reunirà totes aquelles condicions que pugui reunir la millor clínica de l'estranger. Sense cap muralla, amb pavellons aïllats i voltats de jardins, proveïda de laboratoris i de tots els elements de cura necessaris per a aquestes malalties, amb personal mèdic i infermer, suficient i escollit, amb aules i museus, serà, a la vegada que un lloc de repòs i curació dels mentals i nerviosos, un centre d'estudi d'on ha de sortir el planter de psiquiatres de Catalunya.

El trasbals econòmic reportat per la Guerra Europea, ha retrassat la construcció d'aquesta clínica, però tinc confiança que no ha de tardar en ésser una realitat, perquè els continuadors de la gran tasca empresa pel primer President de la Mancomunitat, estan també en aquest punt compenetrats amb la seva idealitat.

N'és una prova d'aquesta compenetració, que les millores en projecte del Manicomi de Salt, iniciades pel seu digne i il·lustrat Director, han trobat tan bona acollida en la Mancomunitat, que ben aviat podrem veure-les realitzades. Aquestes millores consisteixen en la construcció de quatre pavellons nous, els quals han de servir per a separar els curables i aguts dels incurables i crònics, fent-se així possible el tractament apropiat i intensiu dels boigs que estan en situació de curar-se.

També en el Manicomi de Sant Boi, la Mancomunitat ha

volgut que es creessin aquests pavellons per al tractament dels aguts i aguditzats i s'ha esforçat a obtenir un canvi de sistema del règim all  seguit, procurant que, en lloc de tenir al seu c rrrec un sol metge 800 i 1,000 malalts i que sigui un sol metge Director l'encarregat de signar les altes d'aquests 1,800 malalts, se reparteixi la feina i la responsabilitat entre els diferents metges; però això ha topat amb resistències, i sols podrà la Mancomunitat obtenir la conformitat en el conveni de referència que actualment té en projecte, transigint en alguna de les seves parts, especialment en la del repartiment de la responsabilitat.

 s molta la feina a fer encara i costa grans esforços el treure el carro de les antigues i fondes roderes. La gent, que no compr n aquesta necessitat de modernització, tampoc no la sent; l'Estat no es preocupa de res d'això i sols veiem la Mancomunitat de Catalunya mostrant-se ben disposada i orientada a la milloraci  d'aquest servei de tanta importància social. Totes aquestes consideracions m'ha fet decidir a portar aquest tema al IV CONGRÉS DE METGES DE LLENGUA CATALANA, perquè donant sa alta aprovació a aquest modest treball, donar  una injecció d'esperança i d'energia als que treballen i prediquen aquesta necessitat de reforma, tant dintre els organismes oficials, com fora dels mateixos.

Com a conseqüència, vine a proposar al CONGRÉS DE METGES DE LLENGUA CATALANA, l'aprovació de les següents

CONCLUSIONS

1.^a El CONGRÉS DE METGES DE LLENGUA CATALANA considera d'urgent necessitat el transformar els nostres serveis d'alienats en el sentit bàsic de que pugui ésser cada boig estudiat individualment i tractat conforme requereixin les particularitats de la seva psicopatia.

2.^a El CONGRÉS DE METGES DE LLENGUA CATALANA es dirigeix a l'Estat espanyol perquè, donant tota la importància que la qüestió mereix, procedeixi a l'aprovació d'una llei especial que abarqui tots els problemes referents a la protecció i tractament dels alienats, adaptada a les orientacions de la Psiquiatria moderna.

3.ª Que la redacció del projecte de l'esmentada llei, sigui

confiat a persones ben assabentades de les qüestions socials i psiquiàtriques.

4.ª El CONGRÉS DE METGES DE LLENGUA CATALANA considera com a normes per a la modernització dels serveis d'assistència als alienats: a) Organització de l'ensenyança de la Psiquiatria en totes les Universitats d'Espanya i que es declari obligatori son ensenyament en la carrera de Medicina; b) Formació del cos de Metges psiquiatres, en el qual, per a ingressar-hi, s'haurien d'acreditar coneixements especials; c) Creació d'un nombre suficient d'establiments manicomials, amb quantitat fixa de places cada un, adaptats a les regles de la Tècnica Manicomial Moderna i especialitzats per a boigs curables i aguts, per a incurables i crònics, per a epilèptics, per a alcohòlics, per a boigs difícils, fossin o no fossin processats, per a anormals, etc.; d) Creació de Lligues per a combatre la bogeria i Patronats per a la defensa i protecció dels boigs fora del manicomi; e) Creació de Comissions tècniques veritat, per a la inspecció dels manicomis o serveis d'alienats, especialment els de caràcter particular.

5.ª Que l'Estat, en redactar la llei especial per als alienats, tingui ben en compte les característiques de cada regió, especialment en ço que fa referència directa al règim dels establiments manicomials.

6.ª El CONGRÉS DE METGES DE LLENGUA CATALANA aprova i expressa la seva satisfacció per les bones orientacions i propòsits que ha manifestat la Mancomunitat de Catalunya respecte a la modernització dels seus serveis d'alienats i l'anhel perquè siguin ben aviat realitzades les obres en projecte, especialment la Clínica per a malalties mentals i nervioses.